

VASY GÉZA
Búcsú Utassy Józseftől

Búcsúzom Utassy Józseftől, s nem csupán a magam nevében. Siratja őt a Magyar Írószövetség tagsága. Siratják a nemzedéktársak, szerte a Kárpát-medencében, mert ez a csapat, a világháborús évek szülöttei voltak azok, akik legelőször a maguk költőjének vallották őt, akik felfedezték, olvasták, szavalták a verseit, mert megérezték és megértették, hogy azt mondja ki, ami bennük is készülődik, amit képviselni szeretnének. Siratja az a szűkebb közösség, az a költőcsapat, amely Kilencek néven vált ismertté, s amely Rózsa Endre korai halála után most ismét megfogyatkozott. Siratják barátai, jó ismerősei, verseinek olvasói a száz évesektől a gyermekekig. És siratja mindenekelőtt felesége, Zsóka, aki hosszú évtizedeken át volt nemcsak műzsája, de hűséges társa, a költő zaklatott életét renddé varázsoló jóságos tündér. Elsősorban neki köszönhetjük, hogy nem évekkel korábban, hanem csak most kell e ravatalnál fejet hajtanunk.

És gyászolok én magam is, könnytelen könnyekkel, szálnalmas szavakkal attól az embertől, akit negyvenöt éven át ismerhettem, akiről számos alkalommal írhattam, akivel tavaly nyáron még itt Rédcisen beszélgettem a tévé-portréfilmjét készítve, aki februárban a *Tank* című versének egy példányát adta át, nekem dedikálva, s akkor még próbáltam nem hinni azt, hogy ez már egyfajta búcsúzás a feltételezett ittmaradótól, végrendelkezés. Pedig arról van szó. Ez a vers ars poetica, azaz hitvallás a költészetről, s így szakmai végrendelet.

A *Tank* szerint az élet hadiút, a történelem harcok sora, s a költővel, általánosabban „Az Ember Fiával” a könyörtelen hatalom áll szemben, amely nem engedi meg a normális emberi természet szerint való létezését, amely „udvari éneket” vár el, s amely így kárhoztatja az igazmondást: „ellenem virrasztottál, ne lopjak, / fényesítettél csillagot, holdat, / és nyüszítetted, sírtad, makogtad, / hogy itt rabolnak, hogy itt rabolnak!” A költő ezzel ellentétben azt „tündökölte, ami nagyon fáj, / amibe belepusztul egy ország; / s ha volt jutalma – nincs is nagyobb tán: / dalait szerelmesek ragyogták.”

Ebből az egyetlen versből is kiolvasható, ami az egész életmű lényegi magja: az önfeláldozó küzdelem, a prométheuszi sors vállalása a közösség érdekében, a mindannyiunkat megillető szabadság szellemében. Nem népevezérként, hanem megváltóként. Nem egzaltált rajongással,

hanem minden stilizáció dacára szenvedélyes józansággal mutatkozik ez meg. Mintha ez a költészet Getsemáné kertjének magányos éjszakájában született volna. Utassy József egyszerre volt romantikus és racionális poéta. Óriási energia sűrűsödik össze verseiben, nagy távolságokat egyberántó költői képei vannak. Poeta natus s a mesterség tökéletes ismerője. S tökéletesen megismerte azt a világot is, amelybe beleszületett. Még ifjan erkölcsi és szakmai törvényeket állított fel önmagának, s ezeket soha nem lépte át. A teljességre törekvően öntörvényű embert azonban krisztusi sorsra kárhoztatja minden időben minden társadalom. Ebből az ember- és költő-szerepből ki lehetett volna menekülni, ő azonban hű maradt vállalásához.

Apró gyerekként hadiárva lett, s költőként ezt úgy örökölte meg, hogy édesanyját is az árvaság képzetével ruházta fel, megkettőzve a tragikusságot. Harminchárom évesen, krisztusi korban támadta meg idegrendszerét a szörnyű kór, s az árva gyógyíthatatlan beteggé vált. Majd fiúgyermekét kellett eltemetnie ide a rédcisi anyaföldbe, ahová és aki mellé most ő is megtér. Egyetlen fiát veszítette el. Az ilyen ember valóban a csillogok árvája még akkor is, ha földi létében a család, a barátok, az olvasói igyekeztek az éveket szelidebbé formálni. S igazi megnyugvást hozhatott, hogy tudnia kellett, tudta is: költészete az emberhez méltó létért perel. Lebírhatatlan, halhatatlan erő tehát, amely rombol minden rosszat, s amely érvényes nemcsak 1969-ben, nemcsak ma, hanem korokon átívelően.

Ezt a sugárzó erőt személyessé formáltan így fogalmazta meg *Akkor* című négy sorosában:

*Ejtőzöm akkor én a föld alá
 szétszigorodott arccal, holtan.
 De mintha ég és föld is mondaná:
 mindig leszek, mert mindig voltam.*

S ha ez így van, akkor egész Magyarország gyászol. Pontosabban: az egész magyarság, amely nyelvében él, hiszen e nyelvből sarjadt s mélyen bele is ágyazódott Utassy József költészete. Így gyászunkban meg is vigasztalódhatunk, mert bár meghalt az egyetlen életbe zárt ember, életműve, szelleme arra bátoríthat bennünket most, a halállal számot vetve, hogy legyen majd bennünk bátorság az étellel is szembenézni. Ezzel válhatunk méltóvá ahhoz a múlhatatlan költői örökséghez, amelyet Utassy József reánk hagyott. Reánk s az árva Magyarországra.

